

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ONA TILI FANINI O‘QITISHNING MUHIM JIHATLARI

Mamatkulova Nigora Sherbekovna

*Sirdaryo viloyat pedagogika markazi Maktabgacha, boshlang‘ich va
maxsus ta‘lim metodikalari kafedrasi katta o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda ona tili fanini o‘qitishning muhim jihatlari, ya‘ni savod o‘rgatish metodikasi, o‘qish metodikasi, grammatika va imlo metodikasi, o‘quvchilar nutqini o‘stirish metodikasini takomillashtirishda zamonaviy ko‘nikmalar: kommunikativlik, kollaboratsiya, kreativ va kritik fikrlashga yo‘naltirish masalalari ko‘rsatilib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, ona tili, metodika, kommunikativlik, kollaboratsiya, kreativ fikrlash, kritik fikrlash.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta‘kidlaganlaridek, “Yangi O‘zbekiston –maktab ostonasidan, ta‘lim-tarbiya tizimidan boshlanadi”, degan g‘oya asosida keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshiramiz. Buni amalga oshirish uchun umumiy o‘rta ta‘limning 1–4-sinflari uchun ilg‘or xorijiy tajribalar asosida yaratilgan darslik majmualarini amaliyotga joriy etish Maktabgacha va maktab ta‘limi vazirligining 2023-yil 15-maydagi “Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun 2023–2024-o‘quv yiliga mo‘ljallangan tayanch o‘quv rejasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 125-son buyrug‘iga ko‘ra amalga oshirildi. Unga ko‘ra darslarimizni 4 «K» modeli asosida tashkil etgan holda o‘quvchilarimizni XXI asr ko‘nikmalari bilan qurollantirishimiz muhim vazifalardan biri deb qabul qilindi. Maktab tajribasidan kelib chiqib aytish kerakki, o‘quvchilarda materialni mustaqil egallashga intilish sust bo‘lib, ular mavzulararo manbalarni solishtirishmaydi, natijada nazariy bilimlar mohiyati ochilmaydi va aksariyat o‘quvchilar berilayotgan materialni shunchaki yodlab olishadi. Deylik, o‘quvchi otlardagi olti kelishikni yoddan biladi, lekin yozma nutqda qaratqich va tushum kelishiklarni farqlamaydi. Ba‘zilar esa so‘z turkumlarini ayta oladi-yu, grammatik tahlilda u yoki bu so‘z turini chegaralay olmaydi. Bayon yoki insho kabi mustaqil fikrlashga tayanadigan yozma ishlarda esa imlo qoidalariga bo‘ysunmaydigan shevachilikka o‘tib ketiladi. Bunday hol ona tili o‘qitishda nazariya va amaliyot o‘rtasida sezilarli farq mavjudligidan kelib chiqadi. Boshlang‘ich sinflarda ona tili va o‘qish darajasi:

- o‘qish texnikasi bo‘yicha;
- matn mazmuni va o‘zgalar fikrini anglash malakasi bo‘yicha;
- diktant yozish malakasi bo‘yicha;

• fikrni yozma shaklda bayon etish malakasi bo'yicha olib boriladi. Buni amalga oshirishda yuqorida ta'kidlangan kamchiliklarga yo'l qo'ymagan holda o'quvchini berilgan vazifa yuzasidan 4 «K» modeliga asoslangan holda kritik fikrlash, ya'ni tanqidiy yondashuvni yuzaga keltirish, kreativlik - ijodiy yondashuvga imkon yaratish, kollaboratsiya- berilgan masalani juftlikda, kichik guruhda, katta guruhda muhokamada faollikni yo'lga qo'yish, kommunikativlik - har bir masalaga o'z munosabatini bildirgan holda muloqotga kirasha olishga yo'naltirish lozim bo'ladi.

Boshlang'ich ta'limga mo'ljallangan ONA TILI qismlari quyidagilar asosida amalga oshiriladi:

1. Savod o'rgatish metodikasi.
2. O'qish metodikasi.
3. Grammatika va imlo metodikasi.
4. O'quvchilar nutqini o'stirish metodikasi.

Boshlang'ich ta'lim dasturi va darsligida til qoidalarini ongli o'zlashtirish uchun grafik va orfografik malakani egallashga zamin bo'ladigan bilimlar tanlangan. Boshlang'ich ta'limning ona tili darslari 1—4-sinflarda tilning hamma tomonlarini o'zaro bog'liqlikda o'rgatadi. Bir bosqichda o'rgatilgan bilim keyingi bosqichlarda kengaytiriladi.

Boshlang'ich sinflarda tilni ongli egallashga doir bilim berishda muhim vazifalar:

1. Nutqni egallashda fonetik bilimning o'rni.
2. Grammatik tushunchalarni shakllantirish.
3. Bog'lanishli nutqni egallash ustida ishlash.
4. O'quvchilarning orfografik malakasini shakllantirish.
5. So'z turkumlarini o'rganishning asosiy maqsadi.
6. So'zning ma'noli qismlarini o'rganish.

Xulosa qilib aytish mumkinki, boshlang'ich sinf ona tili fanini o'qitishdagi muhim jihatlar avvalo fanning o'ziga xos xususiyatidan kelib chiqqan holda nazariy materiallarni amaliy jarayondagi tatbiqiga e'tibor qaratish va u asosda zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirishga erishish lozim bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining “Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun 2023-2024-o'quv yiliga mo'ljallangan tayanch o'quv rejasini tasdiqlash to'g'risida”gi 2023-yil 15-maydagi 125-son buyrug'i.
2. Qosimova K., Matjonov S., Gulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh. Ona tili o'qitish metodikasi. –T.: Noshir, 2009.
3. “Boshlang'ich sinflarda o'qitishning zamonaviy metodikasi” dasturi doirasida trening ishtirokchisi qo'llanmasi. Toshkent – 2023